

v úlohe učenia nie je u žiakov také frekventované ako pri ústnej reprodukcii, ale je frekventovanejšie ako pri reprodukcii písomnej

Veľmi výrazné je používanie posunkov u žiakov 5 ročníka pri učení. Posunky tu výrazne dominujú nad používaním PAZ a daktylu. Pri ústnej reprodukcii žiaci používali veľmi často PAZ, daktyl, ale aj posunky. Naopak, pri písomnej reprodukcii došlo k výraznej redukcii v používaní týchto manuálnych prostriedkov a len málo žiakov si nimi pomáhalo reprezentovať text.

Rozdiely v používaní PAZ, daktylu a posunkov na prvom a druhom stupni ZŠ

V úlohe učenie sa našli sme štatisticky významné rozdiely medzi 1 a 2 stupňom ZŠ v počte žiakov opierajúcich sa o posunky. Viac žiakov používajúcich posunky je na 2 stupni ZŠ. Počet žiakov 1 a 2 stupňa používajúcich v tejto úlohe PAZ a daktyl je štatisticky rovnaký. Pri písomnej reprodukcii sa žiaci 1 a 2 stupňa ZŠ štatisticky významne líšia len v používaní PAZ, pričom PAZ používa viac žiakov 1 stupňa.

V ústnej reprodukcii PAZ a posunky používa rovnaký počet žiakov 1 a 2 stupňa. Štatisticky významný rozdiel je len v počte žiakov používajúcich pri ústnej reprodukcii daktyl, na 2 stupni je tento počet väčší ako na prvom.

Rozdiely v používaní PAZ, daktylu a posunkov medzi žiakmi A a B tried

Z analýz používania PAZ v rôznych situáciách práce nepočujúceho žiaka s textom je zrejmé, že PAZ používalo viac žiakov B tried ako A tried, a to pri všetkých typoch úloh. O daktyle (prstovej abecede) už nemôžeme hovoriť ako o jednoznačne preferovanom manuálnom systéme žiakmi A alebo B tried — obe skupiny žiakov sa o tento systém opierajú rovnako. Naopak, pri posunkoch sa ukazuje silná tendencia k ich používaniu práve u žiakov A tried, a to hlavne u žiakov 5 ročníka.

Interpretácia

Náš výskum poukázal na význam manuálnych prostriedkov pri reprezentácii didaktického textu u nepočujúcich žiakov. V každom type úlohy spojené s textom sa vyskytli žiaci opierajúci sa o PAZ, daktyl alebo o posunky. Zaznamenali sme rozdiely v miere zastúpenia manuálnych znakov v spomínaných úlohách, ako aj výrazné zmeny v ich používaní vzhľadom na jednotlivé ročníky (či stupne ZŠ).

Žiaci 2 ročníka ZŠ pre sluchovo postihnutých sa opierajú predovšetkým o PAZ. Tieto pomocné artikuláčny znaky im uľahčujú jednak artikuláciu pri hlasitej rečovej produkcii, jednak orientáciu v štruktúre slova. Artikulácia

nepočujúcich žiakov 2. ročníka ešte nie je zautomatizovaná, žiaci si hlásky sprítomňujú cez ich vlastnosti vyjadrené v pomocných artikuláčnych znakoch.

Na základe výsledkov môžeme konštatovať výrazné zmeny v opieraní sa žiakov o posunky. Zaujímavé je, že žiaci 2 ročníka sa o posunky nenaučili opierať. Vysvetlením môže byť prílišné sústredenie sa nepočujúceho žiaka na artikuláciu (správnu výslovnosť) či rozlíšenie štruktúry slova (učia sa stále viac a viac preniknúť do fonologickej štruktúry napísaného slova). Napriek rozvíjaniu všetkých zložiek jazykového systému vo výchovno-vzdelávacom procese u nepočujúcich žiakov sa zdá, že nepočujúci žiaci nižších ročníkov ZŠ sa orientujú len na fonologickú štruktúru slov. Na tomto mieste treba spomenúť názor P. A. Carpetera a M. A. Justa (Kelly, 1993), že na komplexné spracovanie textu je potrebné z textu získať aj také informácie, ktoré sa v hierarchii nachádzajú vyššie (sémantika, syntax a pod.). Zdá sa, akoby nízke jazykové schopnosti nepočujúcich žiakov nedovoľovali pracovať s textom v akomsi zautomatizovanom móde so zameraním sa na význam čítaného.

Výsledky získané z nášho výskumu poukazujú na nárast používania posunkov u žiakov 2 stupňa. Zo žiakov 5 ročníka v úlohe učenie sa textu sa o posunky opiera až 80 % žiakov. To by mohlo napovedať, že nepočujúci žiaci si už všimajú aj význam lexikálnych položiek obsiahnutých v texte.

Pozoruhodné je aj zistenie, že žiaci z A tried predstihujú v používaní posunkov žiakov z B tried. Doteraz sa v našej odbornej literatúre (napr. Gaží, 1986—87) pripisoval význam používaniu posunkov len u žiakov s nižším školským výkonom a s menej rozvinutými jazykovými schopnosťami, teda predovšetkým u žiakov vo variante B. Naše výsledky ukázali, že sú to žiaci A tried, ktorí ako prví dokážu nájsť významovú korešpondenciu medzi slovom a posunkom a vedome túto korešpondenciu v práci s textom uplatniť. V ôsmom ročníku ZŠ dochádza už k výraznému poklesu používania posunkov. Jedna z interpretácií, ktorá sa ponúka, je, že žiaci ôsmych ročníkov už dokážu spracovať text v kóde hovorenej (zvnútornenej) reči bez toho, aby si obsah textu museli navonok manuálne reprezentovať.

Záver

V našom príspevku sme sa pokúsili načrtnúť niektoré problémy nepočujúcich žiakov pri spracúvaní textu. Prevažne sme sa zaoberali úlohou manuálnych prostriedkov pri procesoch spätých s učením sa a produkciou zapamätaného textu. Ukazuje sa, že znaky manuálnych systémov nepočujúcich žiakov nevyužívajú len v iníciaľných fázach tvorenia a rozvíjania reči, ale že ich významne uplatňujú aj v komplexnejších didaktických situáciách, ako je napr. práca žiaka s textom.

Na záver považujeme za potrebné povedať, že to, čo nepočujúci žiak dokáže vyňať z textu a mentálne si reprezentovať, ešte zďaleka nepostačuje